

HRVATSKO KNJIŽNIČARSKO DRUŠTVO
KOMISIJA ZA AUTORSKO PRAVO I OTVORENI PRISTUP

HRVATSKI SABOR
ODBOR ZA OBRAZOVANJE, ZNANOST I KULTURU
ODBOR ZA ZAKONODAVSTVO

**PRIMJEDBE NA PRIJEDLOG ZAKONA O AUTORSKOM PRAVU I SRODNIM
PRAVIMA**

Hrvatsko knjižničarsko društvo putem svog niže potpisanog predstavnika iz Komisije za autorsko pravo i otvoreni pristup sudjelovalo je u zakonodavčevu povjerenstvu za izradu prijedloga zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, kao i u postupku javnog savjetovanja putem prijedloga izmjena i dopuna s detaljnom argumentacijom, koji većinski nisu usvojeni od zakonodavca, od e-savjetovanja do odlaska prijedloga u zakonodavno tijelo https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2020-11-12/170011/PZE_61.pdf

Navedeni konačni tekst prijedloga dogodio se bez adekvatne argumentacije zakonodavca u odgovorima e-savjetovanja i prostora za najavljeno, ali neostvareno, daljnje usuglašavanje prije odlaska u zakonodavno tijelo. Stoga Vam se, kao jedini predstavnici institucija kulturne baštine koji su sudjelovali u postupku izrade prijedloga, u njihovo ime i ime običnih korisnika i javnosti, obraćamo ovim putem, s ponovljenim prijedlozima i odgovorima koje drugim putem više nismo u prilici dati.

Prije prelaska na konkretne članke, osvrćemo se na situaciju u koju su i ovim prijedlogom Zakona dovedene baštinske ustanove, od novih i pozitivnih poput iznimki u korist očuvanja baštine, do i dalje neriješenih i vrlo negativnih poput izjednačavanja knjižnica i baštinskih ustanova s komercijalnim poduhvatima kod pitanja naknade za kopiranje, zabrane posuđivanja novina u knjižnicama do neuvažavanja učvršćenja iznimki u njihovu korist od suprotnog ugovaranja i ostalog. U nastavku teksta, unatoč poboljšanjima i novitetima koje je Direktiva EU o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu otvorila, izdvajamo tek neke od problema koji se stvaraju radi utjecaja autorskopravnog zakonodavnog okvira na djelatnost koju institucije kulturne baštine obavljaju kao djelatnost od javnog interesa.

S obzirom da pri odredbi koja se odnosi na očuvanje kulturne baštine (čl. 192.) postojati odredba „*Ugovorne odredbe koje su suprotne odredbama stavaka 1. i 2. ovoga članka ništete su*“, nije jasno zašto je predlagatelj zakona odbio istu odredbu uvrstiti i kod drugih odredbi koje se odnose na poslovanje knjižnica i baštinskih ustanova, koje se provode s istom svrhom i istim ciljem. Tako i bez učinka djeluju tvrdnje iz teksta prijedloga zakona poput: "*povećat će se pravna sigurnost u području djelatnosti istraživačkih organizacija, institucija kulturne baštine i obrazovnih institucija*" s obzirom na to da, iako se uvode nova ograničenja i iznimke, samo za neke se propisuje i zaštita od ugovorne derogacije iznimki, koja je ključni problem za olakšani i svrsishodan rad baštinskih ustanova, napose u digitalno doba i doba izvanrednih okolnosti. S obzirom da institucije kulturne baštine isključivo rade u javnom interesu priznatom i zakonima i međunarodnim dokumentima, ne utječući nerazmjerno na ijedan komercijalni interes nositelja prava, dapače, aktivno plaćajući i njihova djela i licencije za korištenje, potrebno je na više mjesta u zakonu gdje se sada spominju te institucije i ustanove uvrstiti prisilnu odredbu da su

ugovorne odredbe koje su suprotne iznimkama nišetne, ili da ih ugovori ne mogu isključivati. Nažalost, u praksi su mnoge iznimke koje baštinske institucije pažljivo i u zakonite svrhe koriste i omogućavaju svojim korisnicima pristup građi za ključne obrazovne i znanstvene svrhe, upravo zbog zakonu suprotnih ugovornih odredbi onemogućene, svedene na "mrtvo slovo na papiru" zakona. Navedeno se događa što zbog nedorečenosti/kontradiktornosti u samom propisu, ili upravo zbog isključivanja ugovorom/licencijom. Dat ćemo jedan primjer. Vrlo je bitno da u digitalno doba daljinske dostupnosti, pogotovo u izvanrednim situacijama poput pandemije ili potresa, korisnici mogu pristupiti građi koja je kupljena ili preplaćena. Kako to ne mogu napraviti u prostorijama institucije, a licencijski ugovori često limitiraju pristup samo iz prostorija neke ustanove (IP pristup), omogućavanje da isti ti korisnici uopće mogu koristiti već plaćenu i preplaćenu građu udaljeno, npr. putem proxy pristupa, postaje nužnost. Jednako kao i da im se građa koju bi inače reproducirali u prostorima institucije, dostavi daljinski kada to uvjeti drugačije ne dozvoljavaju. Stvarnih primjera je mnogo i molimo da se uvažavaju različite upravo sada prisutne situacije, i maksimalno, na razne načine zaštite zakonom omogućena postupanja od samovolja, kako je predloženo u daljnjem tekstu, a jedan je primjer (uz povlačenja djela za potrebe čl. 10.) i u čl. 184., s predloženom nišetnosti ugovornih odredbi koje su suprotne iznimkama ili ih isključuju. Isto vrijedi i za proklamirana ograničenja i iznimke radi korištenja djela i drugih predmeta zaštite u digitalnoj i prekograničnoj nastavi i za područje djelatnosti institucija kulturne baštine novim Zakonom, gdje se i zbog navedenih razloga i onih koji će navesti HKD, ipak ne čini da je u potpunosti osiguran "jasan okvir za reguliranje autorskog prava i srodnih prava kako bi se olakšala digitalizacija i širenje djela", kako se tvrdi u tekstu prijedloga zakona.

U nastavku kronološki (ne po važnosti) donosimo primjedbe, prijedloge izmjena (označeni plavo) i, posebno, naše odgovore i dodatnu pravnu argumentaciju na odgovore ministarstva dane Hrvatskom knjižničarskom društvu i Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u vezi konkretnih odredbi prijedloga (tekst prijedloga označen crveno):

Atorska djela koja su nedostupna na tržištu

Članak 10.

(1) *Autor može u svakom trenutku izričito pisanom izjavom isključiti primjenu odredaba stavaka 1. do 3. ovoga članka u odnosu na jedno ili više ili sva svoja djela koja se po ovome članku smatraju djelima koja su nedostupna na tržištu.*

PRIJEDLOG:

Predlaže se nadopuna za znanstvena i akademska djela, tako da glasi:

(4) Autor može u svakom trenutku izričito pisanom izjavom isključiti primjenu odredaba iz stavaka 1. do 3. ovoga članka na jedno ili više ili sva svoja djela koja se po ovome članku smatraju djelima koja su nedostupna na tržištu, osim za djela objavljena u periodičkim publikacijama i skupovima djela u znanstvene i akademske svrhe, kada mora instituciji koja je digitalizirala i stavila dostupnim njegovo djelo dokazati da je djelo ponovo postavljeno komercijalno dostupnim u uobičajenim tržišnim kanalima.

OBRAZLOŽENJE:

Razlog za isticanje skupova djela, prije svega u Zakonu na drugim mjestima spomenutih periodičkih publikacija znanstvene i akademske prirode - znanstvenih časopisa, jest da se radi o javnom interesu (znanost, obrazovanje) i sadašnjoj pat poziciji oko činjenja dostupnim te

građe iz fondova baštinskih ustanova, koja se mora maksimalno olakšati. Posebno je to vidljivo u doba pandemije i potresa, kada drugih alternativa gotovo da i nema. O njima govori i recital Direktive u (56), njima se bave i međunarodni projekti i EU inicijative na temu dostupnosti znanstvenih informacija. Tu bi pripadali i zbornici radova znanstvenog karaktera. Da se smanji mogućnost situacije iz st. 4 kada bi zbog naknadnog predomišljanja i zahtjeva autora, institucija morala iz već skeniranog godišta znanstvene i stručne publikacije pojedinačno uklanjati neke radove na njegov zahtjev, potrebno je barem djelomično učinkovitije rješenje u obliku iznimke. Kako autorima i nakladnicima ne bi trebao biti teško dokazati da su djelo ponovno komercijalizirali, svakako bi se to moglo, makar kod publikacija iz znanosti i visokog obrazovanja. Za druge slučajeve također u pitanje cijeli smisao iznimke dovodi naknadna samovoljna odluka autora koja ne traži obrazloženje. No, uzevši da prava još nisu istekla, iznimka bi ipak onda mogla biti ograničena za znanost i znanstvene publikacije. Sama izjava autora van pitanja znanstvenih publikacija, trebala bi biti unificirana od strane nekog službenog tijela i dostupna svima, kako bi postupak bio unaprijed poznat i transparentan u svim slučajevima. I to treba predvidjeti. Skupovi radova kao takvi, pojavljuju se inače u Zakonu samo u čl. 183., st. 2. (tek vezano uz treće zemlje), a periodičke publikacije u znanstvene i akademske svrhe samo u čl. 154. (tek da se ustanovi kako ne spadaju u informativne publikacije, ali očito imajući na umu njihovu specifičnu važnost). Jedan način, kada je već i EU i zakonodavcu bitno da ih razlikuje od npr. informativnih publikacija, da se kod tih vrsta publikacija i skupova ne dozvoli bilo kakvo samovoljno autorsko naknadno isključivanje, kako predlažemo u st. 4. U najmanju ruku, a isključivo u spomenute svrhe, kada nisu više na tržištu, za njih bi trebalo, kao i za neka druga djela (npr. upravo informativne publikacije), vrijediti i skraćeno trajanje nakladničkog i autorskog prava, od 30 do 50 godina. Taj skraćeni rok prekidao bi se za vrijeme dok bi bila dostupna na tržištu. Time bi se mnogi časopisi kojih nakladnici odavno ne postoje, oslobodili ne samo neizvjesnosti ovakvog režima, već i često nemogućnosti da se u praksi kod mnogih davnih godišta, za sve, nekada stotine, autora ustanovljava datum smrti. Prijedlog takve alternativne, ili dopunske iznimke za nedostupna djela u vidu znanstvenih i akademskih publikacija, isključivo za olakšanje dvojbi kod digitalizacije i pristupa javnosti je naveden dalje u tekstu, u čl. 183., st. 7. Dakle, sve što bi bilo propisano, bilo bi isključivo u svrhe činjenja tržišno nedostupnih djela pristupačnijim javnosti (uz još posebnije odredbe za znanstvene publikacije) i ne bi trebalo utjecati na imovinski/komercijalni interes autora i nakladnika.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća. Člankom 10. st. 4. Nacrta prijedloga zakona u nacionalno zakonodavstvo prenosi se članak 8. stavak 4. Direktive 2019/790. Riječ je o odredbi koja je obvezne prirode i prema kojoj ne postoje fleksibilnosti za države članice EU-a u vezi modaliteta implementacije za pojedine vrste djela, kako se ovdje predlaže. Dodatno se ističe da su u međunarodnom pravu i pravnoj stečevini EU-a autorska prava uređena kao isključiva prava. Temeljem direktiva EU-a, prvenstveno Direktive 2001/29 i 2019/790, osim izričito propisanih iznimaka i ograničenja, autorima se ne smiju nametati dodatna vremenska niti kakva druga ograničenja mogućnosti raspolaganja njihovim djelima pa tako nije moguće nametati obveze autorima da predoče dokaze komercijalne dostupnosti njihovih djela, kako bi slobodno raspolagali svojim pravima.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA

Zakonodavci iz pravno kontradiktornih razloga nisu dopustili da se makar kod znanstvenih publikacija nedostupnih na tržištu, ograniči mogućnost da se autor u bilo kojem trenutku predomisli i bez potrebe da dokaže da je djelo opet dostupno na tržištu,

zahtjeva od knjižnice da već postavljeno djelo ukloni s mrežnih stranica ili repozitorija. Argument da se ne može autorima nametati obveze osim izričito propisanih ograničenja je potpuno kontradiktoran – upravo bi to bilo ograničenje i iznimka. Ponovljeno je i da je odredba obvezne prirode i “nema fleksibilnosti”, iako nije jasno što sprječava države da prošire odredbe u korist onoga za koga su i napisane, samo ih ne smiju preskakati, ne uvrstiti i ne smanjivati prava korisnika odredbe.

Članak 249. Ugovora o Europskoj zajednici propisuje da direktive obvezuju svaku državu članicu kojoj su upućene u pogledu rezultata koji se mora ostvariti, dok se nacionalnoj vlasti ostavlja izbor oblika i metode ostvarivanja tog cilja. Tako da objašnjenje ministarstva, k tome još i o “modalitetima implementacije” smatramo pogrešnim.

CILJEVI određene direktive su obvezujući, a nije obvezujuće, niti se mora samo na to ograničiti, točno prepisivanje sadržaja (vidjeti u “Učinci direktiva Europske unije u nacionalnom pravu“ / ur. Siniša Rodin i Tamara Čapeta. - Ministarstvo pravosuđa 2008.).

PRIJEDLOG DODATNOG STAVKA

6.) Krajnji rok za autora za primjenu odredaba st. 4. ovog članka je godinu dana od stavljanja na raspolaganje javnosti od strane institucije iz čl. 183., osim ako autor dokaže da je djelo ponovo postavljeno komercijalno dostupnim u uobičajenim tržišnim kanalima.

OBRAZLOŽENJE:

Navedeni prijedlog odnosio bi se na sva djela, kao dopuna već napravljenoj dopuni u st. 4. koja se odnosi samo na znanstvene publikacije. Direktiva ostavlja otvorenu mogućnost krajnjeg roka koje mogu odrediti države članice (a koji ima smisla samo ako se usvoji izmijenjeni čl. 4.), koji poznaju druga zakonodavstva, tj. datuma od kojeg se odredba ne bi trebala primjenjivati i djelo se smatrati nedvojbeno nedostupnim na tržištu. U ovoj odredbi se također dodaje, kompromisno kao i u st. 4., i suština je da autor zapravo ne može u bilo koje vrijeme iz bilo kojeg razloga povlačiti djelo koje je već učinjeno dostupnim, već samo u prvoj godini od postavljanja na raspolaganje javnosti. Kasnije samo uz navedenu iznimku da dokaže da djelo ponovno komercijalno iskorištava, zbog ekonomske pravičnosti. Konkretno u čl. 8. Direktive koji govori o djelima nedostupnima na tržištu spominje krajnji rok za određivanje hoće li se za nedostupno djelo moći koristiti uz dobivanje licencije ili se može izravno priopćiti javnosti, no baštinskim ustanovama ta je odredba potrebna radi onemogućavanja povlačenja djela bilo kada. Ako se ne bi prihvatio prijedlog koji bi se odnosio na sva djela i uz novi stavak onda bi se barem trebao odnositi za neka djela od znanstvenog i akademskog interesa. U tekstu Direktive navodi se: „Države članice mogu predvidjeti određene zahtjeve, kao što je krajnji rok, za utvrđivanje mogu li se djela i drugi predmeti zaštite licencirati u skladu sa stavkom 1. ili koristiti na temelju iznimke ili ograničenja iz stavka 2. Takvi zahtjevi ne smiju prelaziti ono što je potrebno i razumno i ne smiju isključiti mogućnost utvrđivanja da je skup djela ili drugih predmeta zaštite u cjelini nedostupan na tržištu, ako je razumno pretpostaviti da su sva djela ili drugi predmeti zaštite nedostupni na tržištu.“

Institucije kulturne baštine moraju uživati određenu zaštitu od samovoljne odluke autora u svakom trenutku da iz već objavljenih djela zatraže povlačenje djela, kao što je trenutačno navedeno u st. 4. I to barem u pogledu esencijalnih publikacija, kao onih koje se spominju u čl. 154 (2): "Periodičke publikacije koje se objavljuju u znanstvene ili akademske svrhe, kao što su znanstveni časopisi" jer iznimka gubi svrhu i stvara, pogotovo kod starijih znanstvenih i akademskih/stručnih časopisa, za instituciju tešku situaciju da se često moraju "izrezivati" pojedina djela iz godišta časopisa. To bi se moglo riješiti obveznim postupkom da instituciji koja je digitalizirala i stavila dostupnim djelo autor dokaže da je ponovo postavljeno komercijalno dostupnim u uobičajenim tržišnim kanalima.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća. Člankom 10. st. 4. Nacrta prijedloga zakona u nacionalno zakonodavstvo prenosi se članak 8. stavak 4. Direktive (EU) 2019/790. Riječ je o odredbi koja je obvezne prirode i prema kojoj ne postoje fleksibilnosti za države članice EU-a u vezi modaliteta implementacije za pojedine vrste djela, kako se ovdje predlaže. "Krajnji rok" iz članka 8. stavka 5. Direktive 2019/790, na koji se predlagatelj poziva u obrazloženju svojeg prijedloga, ima suprotni smisao od onog koji predlagatelj navodi i ne može se tumačiti na štetu autora. Njime se državama članicama daje mogućnost da djela koja su novija ne mogu uopće biti razmatrana kao djela nedostupna na tržištu te se niti ne mogu koristiti u smislu predloženog članka 10., odnosno bez odobrenja autora. Kako je riječ o opcionalnoj odredbi Direktive 2019/790, Nacrt prijedloga zakona ne sadrži takvu odredbu.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Odredba o djelima nedostupnim na tržištu jest obvezne prirode ALI ako su u pitanju osobe u čiju korist se ona donosi (baštinske ustanove), ne postoji razlog da se ne bi mogla proširiti. U duhu onog kako se transponiraju direktive EU, zakonodavac ne smije zaobilaziti odredbe i ne uvrstiti neku odredbu u svoj propis. No, slobodan je implementirati je na način na koji želi, sve dok se ostvaruje željeni rezultat – SVRHA, CILJ odredbe. A rezultat i svrha konkretne odredbe jest korist baštinskih ustanova.

Glede "krajnjeg roka", nije jasno zašto bi jedino moguće tumačenje "krajnjeg roka" bilo da "novija djela ne mogu uopće biti razmatrana kao nedostupna" i da to ne može biti "na štetu autora". Posebno nije jasno je li to tumačenje ministarstva ili EU kao donositelja propisa. Ne vidimo uporište da je takvo tumačenje jedino moguće i zašto se krajnji rok uzeo i kao pojam i kao jedno od ograničenja.

Ponavljamo, članak 249. Ugovora o Europskoj zajednici propisuje da direktive obvezuju svaku državu članicu kojoj su upućene u pogledu rezultata koji se mora ostvariti, dok se nacionalnoj vlasti ostavlja izbor oblika i metode ostvarivanja tog cilja. Tako da objašnjenje ministarstva, k tome još i o "modalitetima implementacije" smatramo pogrešnim. CILJEVI određene direktive su obvezujući, a nije obvezujuće, niti se mora samo na to ograničiti, točno prepisivanje sadržaja (vidjeti u "Učinci direktiva Europske unije u nacionalnom pravu" / ur. Siniša Rodin i Tamara Čapeta. - Ministarstvo pravosuđa 2008.).

*Nezaštićene tvorevine***Članak 11.**

(7) Narodne književne i umjetničke tvorevine u izvornom obliku nisu predmetom autorskog prava, ali se za njihovo priopćavanje javnosti plaća naknada kao za priopćavanje javnosti zaštićenih autorskih djela. Naknada se koristi za poticanje odgovarajućeg umjetničkog i kulturnog stvaralaštva pretežno nekomercijalne naravi i kulturne raznolikosti u odgovarajućem umjetničkom i kulturnom području sukladno članku 241. stavku 4. ovoga Zakona. Naknada se ostvaruje obavezno kolektivno.

(8) Kad je rok zaštite za autorsko djelo vizualnih umjetnosti istekao, nijedna tvorevina nastala umnožavanjem takvog djela nije prikladna za autorskopravnu zaštitu,

osim ako je riječ o reprodukciji koja je sama po sebi originalna intelektualna tvorevina njenog autora u smislu članka 7. stavka 1. ovoga Zakona.

PRIJEDLOG:

Uz čl. 11., st. 7. sve iza "nisu predmetom autorskog prava" ne bi trebalo biti u čl. 11., st. 7. i on bi trebao isključivo glasiti:

(7) Narodne književne i umjetničke tvorevine u izvornom obliku nisu predmetom autorskog prava.

OBRAZLOŽENJE:

S obzirom da se radi o javnoj domeni i javnom dobru, stvarni financijski učinak plaćanja naknade državi treba dokazati da je uopće značajan, ali sigurno znamo da je financijski teret za one, posebno baštinske ustanove, koji se upravo brinu o promociji takvih djela u javnom interesu.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća. Odredba koja se odnosi na plaćanje naknade za priopćavanje javnosti narodnih književnih i umjetničkih tvorevina u više je navrata preispitivana u prethodnom razdoblju, ali je na temelju analize provedbe ove odredbe zaključeno da pretežu argumenti u korist njezinog zadržavanja. Ta se naknada prikuplja u sustavu obveznog kolektivnog ostvarivanja prava i izdvaja u posebni fond koji se koristi za poticanje odgovarajućeg kulturnog i umjetničkog stvaralaštva pretežito nekomercijalne naravi i za poticanje kulturne raznolikosti. Prihode iz toga fonda organizacija za kolektivno ostvarivanje prava ne smije koristiti u druge svrhe, a svi financijski podaci moraju biti prikazani u godišnjem izvješću o transparentnosti koje se objavljuje na mrežnim stranicama nadležne organizacije. Iz godišnjih izvještaja razvidno je da se navedena sredstva dodjeljuju širokom krugu organizacija i udruga koje njeguju tradicionalne kulturne izričaje, od strane odgovarajućeg stručnog povjerenstva. Plaćanje naknada za priopćavanje javnosti narodnih književnih i umjetničkih tvorevina ne predstavlja obvezu iz pravne stečevine Europske unije no nije u suprotnosti s istom. Osobito se ističe da se na međunarodnoj razini, u okviru Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo odnosno njezinog Međuvladinog odbora za intelektualno vlasništvo i genetske resurse, tradicionalna znanja i folklor, razmatraju različiti instrumenti za zaštitu tradicionalnih kulturnih izričaja upravo putem sustava zaštite intelektualnog vlasništva, dio kojeg je i zaštita autorskog i srodnih prava.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Argument koji je ponudilo ministarstvo za odbijanje prijedloga ne stoji, pogotovo argument da se prikupljeno u fond izdvaja za određene udruge (koje obavljaju istu djelatnost zaštite i promicanja baštine kao i baštinske ustanove koje prikupljaju i objavljuju kulturnu baštinu, a od kojih se uzima da bi se dalo udrugama?). Također, iako je u našim prijedlozima rečeno da financijski učinak treba biti "značajan", nije navedeno koliko je to uzimanje naknada od baštinskih ustanova zapravo značajno, a naravno da se može iz drugih logičnijih izvora za financiranje kulture i baštine izdvajati i osiguravati sredstva. Nije uopće odgovoreno niti argumentirano na primjedbu da je naknada nepotreban i stvaran financijski teret za baštinske ustanove. Koje se, dok moraju plaćati, jednako ili više brinu za baštinu od navedenih "udruga", koje se financiraju. Zašto se ne financiraju i baštinske ustanove (knjižnice, etnografski muzej npr.) koje se brinu, prikupljaju, objavljuju i promiču narodno stvaralaštvo, umjesto da se od njih uzima naknada?

Ističemo da su države članice Europske unije koje su u svojim ranijim zakonima propisivale odredbe o obvezi naplate korištenja javnog dobra ukinule te odredbe (Italija, Francuska, Poljska) te da se naplata korištenja javnog dobra provodi u vrlo malom broju zemalja u svijetu, poput Obale Bjelokosti, Kenije, Republike Konga, Ruande, Senegala, Paragvaja.

Stoga predlažemo da se stavak 7. u potpunosti briše iz Zakona.

Članak 43.

(3) Davatelji usluga informacijskog društva u smislu zakona kojim se uređuje elektronička trgovina, koji nisu osnovani u svrhu ostvarivanja gospodarske ili ekonomske koristi, kao što su neprofitne internetske enciklopedije te obrazovni i znanstveni repozitoriji, internetske platforme za razvoj...

PRIJEDLOG:

Stavak 3. treba dopuniti tako da glasi: *Davatelji usluga informacijskog društva u smislu zakona kojim se uređuje elektronička trgovina, koji nisu osnovani u svrhu ostvarivanja gospodarske ili ekonomske koristi, kao što su neprofitne internetske enciklopedije te obrazovni i znanstveni repozitoriji, repozitoriji institucija kulturne baštine,...*

OBRAZLOŽENJE:

U stavak 3. svakako bi bilo dobro uvrstiti i repozitorije institucija kulturne baštine (poput onih koje će objavljivati djela nedostupna na tržištu), s obzirom da one u svojoj javnoj funkciji utvrđenoj i Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, ne pružaju komercijalne usluge niti se bave komercijalnom djelatnošću u smislu Zakona o uslugama. Posebno se to vidi u problemu čl. 174. st. 3. kada se ono što je na tom mjestu navedeno, izjednačavanje baštinskih institucija s komercijalnim poduhvatima, nakaradno i na štetu knjižnica primjenjuje u praksi.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća. Člankom 43. stavkom 3. implementira se tekst Direktive (EU) 790/2019, članak 2. stavak 6. i pripadajući recital (62) Direktive.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Tekst odredbe i recitala davatelje usluga koji su komercijalni upravo razlikuje od neprofitnih davatelja pristupa javnosti sadržaja. Iz toga razloga, s obzirom da se izričito navode znanstveni i obrazovni repozitoriji, na ovome se mjestu moraju navoditi i repozitoriji baštinskih ustanova, kao neprofitnih. Ni recital (62) ne govori drukčije. Doduše, striktno davatelja usluga označava kao onog koji važno djeluje na tržištu u smislu natjecanja s drugima sličnima, ali nije jasno zašto je odlučeno baštinske ustanove ostaviti u sivoj zoni da budu potencijalno izložene isključivom odobrenju autora, ako drugi slični repozitoriji nisu. Direktiva ne zabranjuje to uključivanje i proširenje, s obzirom da baština ne spada nužno u obrazovanje i znanost.

Knjižnice će repozitorije ili morati tumačiti u toj sivoj zoni, ili jednostavno ograničiti ih, ako nisu znanstvenog/obrazovnog karaktera, na repozitorije djela nedostupnih na tržištu, djela nad kojima su istekla prava, ili djela za koja su dobile odobrenja autora/nositelja

prava.

Ako je smisao te odredbe Direktive da neprofitnim ustanovama olakša izgradnju repozitorija, ne postoje prepreke da, među svim korisnicima i repozitorijima, u zakonu to ne bude bolje precizirano za baštinske ustanove.

*Autorska djela stvorena u znanstvenom, umjetničkom i nastavnom radu
na javnim visokim učilištima i znanstvenim institutima*

...Autorska prava studenata

(ZNAČAJNO IZMIJENJENO OD TEKSTA U JAVNOM SAVJETOVANJU)

Članak 106.

(1) Autorska prava na autorskim djelima koja stvore studenti na bilo kojem studiju na visokim učilištima pripadaju njihovim autorima bez ograničenja, ako ovim Zakonom, pravilima iz stavka 3. ovoga članka, ugovorom o studiranju ili drugim ugovorom sa studentom nije drukčije određeno.

(2) Stavak 1. ovoga članka odnosi se na autorska djela koja stvore studenti u izvršavanju svojih studentskih obveza na preddiplomskim, diplomskim i poslijediplomskim studijima, kao što su završni i seminarski radovi, radovi nastali kao rezultat znanstvenih istraživanja, umjetnički radovi i slično.

(3) Visoka učilišta donose pravila o postupanju s autorskim djelima iz stavaka 1. i 2. ovoga članka i njihovom iskorištavanju te ih javno objavljuju na vidljivom mjestu na svojoj mrežnoj stranici. Pravila donosi najviše tijelo takve pravne osobe, kao što su senat ili vijeće zaposlenika, sukladno propisima i aktu kojim se uređuju ustrojstvo i nadležnosti tijela te pravne osobe.

.....

PRIJEDLOG

Čl. 106., st. 3. mora glasiti:

*Visoka učilišta **moraju donijeti** pravila o postupanju s autorskim djelima iz stavaka 1. i 2. ovoga članka i njihovom iskorištavanju te ih, **kao i sama autorska djela, moraju javno objaviti** na vidljivom mjestu na svojoj mrežnoj stranici. Pravila donosi najviše tijelo takve pravne osobe, kao što su senat ili vijeće zaposlenika, sukladno propisima i aktu kojim se uređuju ustrojstvo i nadležnosti tijela te pravne osobe.*

OBRAZLOŽENJE I PRAVNA ARGUMENTACIJA:

U prethodnom tekstu zakona, koji je bio dostupan u e-savjetovanju, koji je izmijenjen u završnoj verziji, našoj primjedbi odgovarajuća odredba iz tadašnjeg čl. 105., st. 3., glasila je: "*Javna sveučilišta, njihove sastavnice, kao i javna veleučilišta i visoke škole, **moгу donijeti pravila o postupanju s autorskim djelima***".

Naš je prijedlog bio da se riječ „**moraju**“ koristi umjesto riječi „**moгу**“, s obzirom na stvarne obveze visokih učilišta prema Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (čl. 83, st. 11. i 12.), a to je zakonodavac i eksplicitno uvažio uz navod „*Prihvća se prijedlog dionika te se odredba odgovarajuće mijenja.*“

NAŽALOST, u najnovijem prijedlogu zakona taj je dio potpuno uklonjen i umjesto njega neutralno se navodi da „visoka učilišta DONOSE pravila“. Također, nema niti obveze da se nakon donošenja pravila ta djela moraju i objaviti, što je u potpunom nesuglasju s osiguranjem nepravne obveze iz ZZDVO. Visoka učilišta ne samo što nemaju čvrstu obvezu donijeti pravila, već važnije, ne navodi se i kakva i u koju svrhu (objava radova) ona moraju biti, što de facto znači da visoko učilište može propisati, ili i bez propisa samovoljno odlučiti, da neće objavljivati radove. I to čak i ako ima ugovoreno sa studentom da može objaviti djelo. ZZDVO ne propisuje sankciju za tu obvezu koju je nametnuo, ZAPSP sve prepušta ili dogovoru ili samovoljnoj odluci učilišta. Dodatna argumentacija koju je HKD naveo u komentarima članka na e-savjetovanju i dalje stoji: Promjena u (sadašnjem) čl. 106. je vezana uz usklađivanje i rješavanje višegodišnjih otvorenih pitanja otvorenih u Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (čl. 83, st. 11. i 12.), gdje su fakulteti „dužni trajno objaviti“ završne radove i disertacije studenata. Bez obzira na st. 5. koji, da bi se uskladilo sa ZZDVO, kaže da se student ne može protiviti objavljivanju u javnoj mrežnoj bazi, u praksi tu odredbu i dalje mogu uspješno izbjegavati upravo učilišta, makar imali sve dozvole autora ili ovlaštenje iz st. 5. U ZZDVO je naime navedeno da su sveučilišta i fakulteti DUŽNI završne radove trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi, no ta se dužnost može izbjeći i po ovom prijedlogu Zakona. Ne samo ako se autor protivi, a učilište nije uredilo odnos s autorom ili donijelo odgovarajuća pravila, nego niti u ZAPSP ne postoji jasna obveza učilišta, čak niti da donese pravila, kao prvi korak. Napominjemo, upravo to se i događa na nekim učilištima, čak i kada postoje neka pravila, da se radovi javno ne objavljuju, a još manje će se objavljivati ako ne postoji čak niti stvarna obveza da se moraju donijeti pravila.

Prije stavka 5. prijedloga ZAPSP, u odnosu na ZAPSP se stvarala dihotomija obveza, s obzirom da je konačna odluka i dalje bila na strani studenta, a nepravna obveza na strani visokog učilišta. No, iako je taj dio riješen u st. 5., obveza visokog učilišta i dalje postoji u ZZDVO, a ne može se u potpunosti primjenjivati te i dalje postoji mogućnost izbjegavanja. Neobvezujuća odredba „donose“ umjesto „moraju donijeti“, da ne spominjemo kako nema niti odredbe „moraju objaviti“, ponovo na adekvatan način ne rješava obvezu koju, iako ju je davno donio, nije razriješio ZZDVO, kao niti ovaj prijedlog Zakona.

Prava nakladnika informativnih publikacija

Članak 160.

(1) Nakladnik informativnih publikacija u pogledu svoje informativne publikacije ili dijela informativne publikacije ima sljedeća imovinska prava:

- isključivo pravo umnožavanja
- isključivo pravo distribuiranja, uključujući pravo iznajmljivanja, osim prava na naknadu za javnu posudbu
- isključivo pravo priopćavanja javnosti na bilo koji način, uključujući činjenje dostupnim javnosti te
- isključivo pravo prerade.

(2) Informativna publikacija ne može biti predmetom javne posudbe.

PRIJEDLOG:

Stavak 2) potrebno je brisati!

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

S obzirom da se u ovom dijelu ide dalje od Direktive koja se bavi zaštitom u pogledu internetskih korištenja, i preko njezinih odredaba, motivacija zakonodavca da zabrani više od stoljeća postojeću praksu posuđivanje novina na čitanje u knjižnicama kao nekomercijalnim ustanovama gdje je to efemerna činjenica, ne može biti opravdana komercijalnim interesom, jer otvara nemoguć prostor neravnopravnosti. Kako može efemeran interes nakladnika informativne publikacije biti privilegiran nad interesom nakladnika svih drugih časopisa, knjiga i publikacija koje se posuđuju u knjižnicama? I otvaraju li ti dvostruki kriteriji koji ničim nisu opravdani Pandorinu kutiju zabrane sve javne posudbe?

*Umnožavanje autorskog djela za privatno korištenje
uz plaćanje odgovarajuće naknade*

Članak 178.

(1) Fizička osoba može iz zakonito objavljenog izvora umnožavati autorsko djelo na bilo koju podlogu, kao i umnožavati autorsko djelo u obliku fotokopije, ako to čini za privatno korištenje koje nema izravno ili neizravno komercijalnu svrhu i nije namijenjeno ili pristupačno javnosti.

(2) Kad se autorsko djelo može umnožavati bez autorovog odobrenja u skladu s odredbama stavka 1. ovoga članka, autori djela za koja se, s obzirom na njihovu prirodu, može očekivati da će bez njihova odobrenja biti umnožena snimanjem na nosače zvuka, slike ili teksta ili fotokopiranjem, za privatno korištenje, imaju pravo na odgovarajuću naknadu od prodaje praznih nosača zvuka, slike ili teksta i tehničkih uređaja.

(3) Autori imaju, osim prava iz stavka 2. ovoga članka, i pravo na odgovarajuću naknadu od fizičke ili pravne osobe koja uz naplatu obavlja usluge fotokopiranja.

PRIJEDLOG:

U st. 3. DODATI JASNO RAZLIKOVANJE PRAVNIH OSOBA, TAKO DA GLASI:
"Autori imaju, osim prava iz stavka 2. ovoga članka, i pravo na odgovarajuću naknadu od fizičke ili pravne osobe koja uz naplatu u komercijalne i gospodarske svrhe/kao samostalnu gospodarsku djelatnost obavlja usluge fotokopiranja.

ILI ALTERNATIVNO, DODATI REČENICU NA KRAJ STAVKA: "Institucije kulturne baštine izuzete su od naknade."

OBRAZLOŽENJE:

Sadašnja situacija naplate naknade za umnožavanje pojedinačnim baštinskim institucijama je NEPRIHVATLJIVA. U stavak 3. svakako je nužno iz sadašnje naplate naknada izuzeti institucije kulturne baštine, napose knjižnice koje su u više slučajeva neopravdano podlegle pojedinačnim zahtjevima za naplatu od strane udruge za kolektivno ostvarivanje prava.

Baštinske ustanove NE mogu se izjednačiti s fotokopiraonicama kao što se sada izjednačuju i plaćati naknadu. Za razliku od komercijalnih fotokopiraonica, baštinske ustanove u smislu Zakona o uslugama NE obavljaju USLUGU kao samostalnu gospodarsku djelatnost, ili omogućavaju fotokopiranje/reproduciranje zbog stjecanja komercijalne ili gospodarske dobiti. Onaj za njihov proračun mali iznos koji knjižnice i ustanove naplaćuju je tek simbolična naknada korisnika, zanemariva u količini sredstava koje knjižnice (i druge baštinske ustanove) troše u nabavi izvorne knjižnične građe, a čime se sve, kao niti ispunjavanjem javnog interesa i očuvanjem baštine kao djelatnošću, fotokopiraonice ne bave. I nepotreban je teret za te već krhke proračune baštinskih ustanova činiti ih obveznicima komercijalnih naknada.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća. Pravilno navodi predlagatelj da je osnovna djelatnost institucija kulturne baštine neprofitna, međutim u pojedinim knjižnicama korisnicima se stavljaju na raspolaganje fotokopirni uređaji uz dodatnu naplatu te usluge, što znači da se korisnicima pruža mogućnost i sredstva za umnožavanje za privatno korištenje uz ostvarivanje određene komercijalne koristi. Navedena djelatnost nije u izravnoj vezi s osnovnom djelatnosti institucija kulturne baštine te su stoga institucije koje uz naplatu pružaju korisnicima mogućnost fotokopiranja dužne plaćati ovu naknadu za umnožavanje djela.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Potpuno pravno i logički neprihvatljiv odgovor zakonodavca, s obzirom da sam stavak 1. jasno govori kako mora postojati komercijalna SVRHA, a NE neka materijalna KORIST, a prva u slučaju knjižnica nikako ne postoji - čak niti druga. Kopiranje u knjižnicama ne provodi se niti u komercijalnu svrhu niti se radi o ikakvoj stvarnoj "koristi", već je to tek minimalna participacija u općim i puno većim troškovima knjižnica vezanim uz nabavu građe. Ovo je najgore odstupanje od pravne logike i obrazloženje zašto se prijedlog ne prihvaća, od svih koje smo dobili. I apsolutno i neopravdano se ovom odredbom knjižnice izjednačavaju s komercijalnim fotokopiraonicama.

Očuvanje kulturne baštine

Članak 186.

(1) Institucije kulturne baštine iz članka 182. stavka 3. ovoga Zakona ovlaštene su, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, umnožavati autorska djela i predmete srodnih prava koji su trajni dio njihovih zbirki, u bilo kojem formatu ili na bilo kojem mediju, u svrhu njihova očuvanja te u mjeri koja je za to potrebna u tom smislu.

(2) ...

PRIJEDLOG:

U st. (1) dodati isključenje DRM tako da glasi:

*Institucije kulturne baštine iz članka 182. stavka 3. ovoga Zakona ovlaštene su, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, reproducirati autorska djela i predmete srodnih prava koji su trajni dio njihovih zbirki, u bilo kojem formatu ili na bilo kojem mediju, u svrhu njihova očuvanja te u mjeri koja je za to potrebna. **Mjere tehnološke zaštite ne mogu ukloniti pravo institucija kulturne baštine na očuvanje.***

OBRAZLOŽENJE:

Iz recitala Direktive i u uvodnim izjavama proizlazi da je moguće očuvanje provoditi putem mreža očuvanja, uključujući prekogranične mreže očuvanja, i da ni ugovori ni mjere tehnološke zaštite ne bi trebali sprječavati mogućnost institucija kulturne baštine za korištenje iznimke očuvanja. Recital u (27) navodi kako bi se iznimkom trebalo "omogućiti umnožavanje odgovarajućim alatom, sredstvom ili tehnologijom za očuvanje, u bilo kojem formatu ili mediju, do potrebnog broja, u bilo kojem trenutku vijeka trajanja djela ili drugih predmeta zaštite i u mjeri u kojoj je to potrebno u svrhe očuvanja". Također, pitanje očuvanja kulturne baštine izričito je vezano uz čl. 183. i 184. i naše sugestije oko njih, jer ako jednom digitalizirana baština ne može bez komplikacija biti dostupna javnosti, cijela svrha njezinog očuvanja, otprije poznata kod nas i afirmirana i kroz Direktiva, zajedno s drugim novim odredbama, gubi svoje značenje.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća jer je člankom 204. Nacrta prijedloga Zakona već predviđena opća odredba o obvezama nositelja prava u pogledu tehničkih mjera zaštite koja vrijedi za sve iznimke i ograničenja, te ju nije potrebno u ovoj odredbi posebno ponavljati.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Iako postoji opća odredba u čl. 204., ona upućuje na zahtjev nositelju prava, pa tužbu Vijeću stručnjaka i sve ostale komplicirane postupke koje možda može podnijeti pojedinac korisnik za neko pojedino djelo, no kod postupaka masovnog i golemog očuvanja i digitalizacije građe to je teško, dok prijedlog za ovaj članak jednostavno anulira učinak DRM. Doduše, možda je trebao biti bolje formuliran kao IZNIMKA, tako da dozvoljava korištenje bilo kojeg softvera koji se može razviti da se mjere zaobiđu kod tog jedinstvenog slučaja masovne digitalizacije vlastite građe baštinskih ustanova, s obzirom da zaobilaznje načelno nije dozvoljeno. Ali svakako bi trebalo, ako bude moguće, odredbu preformulirati i pretvoriti u iznimku.

Korištenje djela i predmeta srodnih prava koji su nedostupni na tržištu

Članak 187.

(1) Institucijama kulturne baštine iz članka 182. stavka 3. ovoga Zakona dopušteno je na nekomercijalnim internetskim stranicama, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, umnožavanje i priopćavanje javnosti, uključujući i činjenje dostupnim javnosti, autorskih djela i predmeta srodnih prava nedostupnih na tržištu, koji su trajni dio njihovih zbirki, za nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da prigodom korištenja navedu imena autora ili drugog nositelja prava kojeg je moguće utvrditi, osim ako se pokaže da je to nemoguće.

(2) Stavak 1. ovoga članka ne primjenjuje se u odnosu na skupove djela ili predmete srodnih prava nedostupnih na tržištu ako na temelju razumnog napora iz članka 10. stavaka 1. do 3. ovoga Zakona proizlazi da postoje dokazi da se ti skupovi uglavnom sastoje od:

- djela ili predmeta srodnih prava, osim audiovizualnih djela, prvi put objavljenih ili, ako nisu objavljeni, prvi put emitiranih u trećoj zemlji
- audiovizualnih djela čiji producenti imaju sjedište ili uobičajeno boravište u trećoj zemlji ili

- djela ili predmeta srodnih prava državljana trećih država kad se, nakon razumnog napora, nije mogla utvrditi država članica Europske unije ili treća država u skladu s podstavcima 1. i 2. ovoga stavka.

(3) Uzima se da se korištenja uz primjenu ograničenja iz stavka 1. ovoga članka odvijaju samo na području Republike Hrvatske ako institucija kulturne baštine ima sjedište u Republici Hrvatskoj.

PRIJEDLOG DODATNOG ST. 8.:

Područje Republike Hrvatske iz ovoga članka podrazumijeva i sve njezine države prednice.

OBRAZLOŽENJE:

U članku koji se odnosi na djela siročad nalazi se istovrsni stavak koji je potrebno uvrstiti i u čl. 187. Riječ je o sličnoj vrsti situacije i djela, kao i problemima koji nastaju ako se domaća znanstvena i druga produkcija hrvatskih autora objavljena u odavno na tržištu nedostupnim publikacijama objavljenih na različitim mjestima u bivšoj državi/državama unazad gotovo 100 godina, ne može učiniti pristupačnom. Kao što je rečeno, nepostojanje odredbi o bivšim državama kojih je Hrvatska bila članica, na primjeru hrvatskih knjižnica i baštinskih ustanova malih zemalja poput Hrvatske kojima je vrlo važna baština, važna je prepreka. Napose kod skupova, časopisa, zbirki s različitim autorima, posebno za vrijeme bivše SFRJ, s obzirom da su vrlo bitni hrvatski autori svoja djela prvi put objavljivali u različitim gradovima bivše države, kao i zbog ostalih sličnih razloga, djela s više nakladnika. Nerješavanje na taj način izravno utječe na temeljnu svrhu zbog koje je Direktiva i usvojila navedene odredbe o pristupu nedostupni djelima, i čini kulturnu baštinu i nasljeđe nepristupačnima. Posebno u vrijeme aktualne pandemije zarazne bolesti, kao i potresa, štetne svake odredbe koje opstruiraju stvarni i mogući domet odredbi i iznimki i mogućnost javnosti da bez fizičkog dolaska pristupi baštinskoj građi, za svoje privatne, obrazovne i znanstvene svrhe.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća, jer ga u smislu ove odredbe te zahtjeva Direktive (EU) 2019/790 nije moguće prihvatiti. Dodatno se pojašnjava da se u članku 18. Nacrta prijedloga Zakona, koji se odnosi na djela siročad, stavak 8. treba tumačiti na način da se pod državom prednicom razumijeva samo Socijalistička Republika Hrvatska.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Niti u ovom, niti konsektivnim odgovorima u e-savjetovanju, nije uopće pojašnjeno ZAŠTO se “u smislu zahtjeva Direktive”(?) to ne može prihvatiti, a tumačenje da su “države prednice” samo SRH je tek samovoljno reduktivno tumačenje odredbi. Nije se niti osvrnulo na sve, u prijedlogu navedene, ozbiljne konzekvence takvog proizvoljnog tumačenja.

PRIJEDLOG DODATNOG st. 7.:

Pravo autora i nakladnika periodičnih publikacija objavljenih u akademске i znanstvene svrhe opisanih u čl. 154., st. 2. ovog Zakona, kao i skupova radova u akademске i znanstvene svrhe za potrebe ovog članka traje 40 godina od prve zakonite objave publikacije.

ILI, u slučaju da se ne želi usvojiti ovaj kraći rok trajanja prava, niti općenito predloženi dodani stavak u st. 6. uz čl. 10. o krajnjem roku za povlačenje bez navođenja razloga, onda bi se moglo

riješiti situacija barem za znanstvene publikacije kao u čl. 10., st. 6., s krajnjim rokom godinu dana, tako da glasi:

Krajnji rok za autora i nakladnika periodičnih publikacija objavljenih u akademске i znanstvene svrhe opisanih u čl. 154., st. 2. ovog Zakona, kao i skupova radova u akademске i znanstvene svrhe za povlačenje radova je godinu dana od stavljanja na raspolaganje javnosti od strane institucije iz čl. 183., osim ako dokaže da je djelo ponovo postavljeno komercijalno dostupnim u uobičajenim kanalima trgovine.

OBRAZLOŽENJE:

Kao što je već rečeno, radi olakšavanja postupaka i proširenja količine djela u znanstvenim i akademskim publikacijama dostupnim javnosti, ova opća odredba o kraćem trajanju prava za neke vrste publikacija bila bi dopuna postupanja s radovima predloženim u čl. 10., st. 4. i 6. Ili, ako se ništa od navedenog ne bi prihvatilo, da barem znanstvena djela ili časopisi budu općenito izuzeti od cijelog režima dogovaranja i ugovaranja, tako da prava traju kraće od 70 godina te da kao javna domena budu pristupačnija, osim ako ponovno ne budu dostupna na tržištu. Dakle, da svi navedeni prijedlozi budu ISKLJUČIVO u svrhe činjenja tržišno nedostupnih znanstvenih djela u časopisima i zbornicima pristupačnijim javnosti, NE svega i ne ako nakladnik vrati ta djela u tržišne kanale. Bilo kojim od prijedloga, ili nekog drugog jednostavnijeg rješenja, pogotovo za znanstvene časopise, NE utječe se na razumni komercijalni interes autora i izdavača. A smanjuje mogućnost samovoljnog povlačenja djela u bilo koje vrijeme, što bi mogla postati komplicirana misija za baštinske ustanove i cilj same Direktive.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog za skraćivanjem roka trajanja autorskog prava sa 70 na 40 godina ne može se prihvatiti, jer navedeno ne bi bilo u skladu sa pravnom stečevinom EU-a niti s međunarodnim ugovorima kojih je Republika Hrvatska članica.

NAŠA DODATNA PРАВNA ARGUMENTACIJA:

Potrebno je u tom lakonskom odgovoru bilo navesti koje točno odredbe “pravne stečevine EU” kao i međunarodnih ugovora, zabranjuju(?) da država članica za pojedina djela odredi različiti rok trajanja prava, kada takve različite rokove za različita djela već ionako imamo u samom Zakonu otprije.

Ograničenja prava umnožavanja u korist pojedinih ustanova

Članak 188.

Istraživačke organizacije iz članka 182. stavka 2. ovoga Zakona, institucije kulturne baštine iz članka 182. stavka 3. ovoga Zakona, obrazovne ustanove, ustanove za predškolski odgoj i socijalne (karitativne) ustanove mogu, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, umnožavati autorsko djelo ili predmet srodnog prava iz ovoga Zakona, na bilo koju podlogu, za svoje posebne potrebe koje su u suglasju s njihovom javnom svrhom, kao što su potrebe očuvanja i osiguranja građe, tehničke obnove i popravljanja građe, upravljanja zbirkom i ostale vlastite potrebe, ako pritom ne ostvaruju izravnu ili neizravnu komercijalnu korist.

PRIJEDLOG:

U novo dodani st. 2. potrebno je dodati:

(2) Sadržajno ograničenje iz ovoga članka ne utječe na primjenu ostalih ograničenja autorskog i srodnih prava iz ovoga Zakona - i ne može se ugovorom isključiti niti ograničiti.

ILI dodati novu rečenicu:

Ugovorne odredbe koje su suprotne odredbama ovoga članka ništetne su.

OBRAZLOŽENJE:

S obzirom da Direktiva (i novi prijedlog Zakona) uz objavu djela nedostupnih na tržištu, propisuje odredbe čak za tri nove djelatnosti u kojima sudjeluju i knjižnice (rudarenje teksta i podataka, digitalna nastava, očuvanje kulturne baštine i dr.) neizvršivost za sve ugovorne odredbe protivne tim iznimkama iz članaka 3., 5. i 6., protezanje takvih odredbi (već ionako otprije u Zakonu prisutnih za slobodno korištenje baza podataka, djela siročad i dr.) na knjižnice jest logično. S obzirom na Direktivu, djelatnosti opisane u čl. 6. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (obrada građe, pohrana, čuvanje, posudba) ne utječu nerazmjerno na imovinska i moralna prava autora i nositelja prava (dapače, afirmiraju ih) i ne postoji zapreka da im se ovom prisilnom odredbom ne pruži sigurnost u radu. Stavljanje djela na raspolaganje javnosti na druge načine osim posudbe, nije ionako predviđeno ZoK. Digitalizacija, kako je već rečeno, kao jedina djelatnost iz ZoK koja može proizvesti dodatne posljedice, spada u one djelatnosti koje su Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima specifično dodatno propisane. Bez jasne prisilne odredbe, koja nositeljima ne stvara ekonomsku štetu, iznimke i ograničenja uglavnom postaju mrtvo slovo na papiru, što je prepoznato i u Direktivi u kojoj je upravo za mnoge nove situacije i načine korištenja (digitalna nastava, rudarenje teksta i podataka itd.) propisana takva odredba. Tipičan primjer koji u doba pandemije i potresa postaje i vrlo hitan, jest kada ovlašteni korisnici ne mogu koristiti fizičke prostore institucija, a za te ugovorom već opisane ovlaštenike nužan je daljinski pristup bazama podataka u visokom obrazovanju i znanosti izvan institucije, koji ugovori ne dopuštaju. O broju reprodukcija, ako nisu supstancijalnog karaktera, postoje također primjeri licencijskih ograničenja iako se radi o temeljnim i zakonitim ovlaštenjima korisnika. Brojna zakonodavstva već su, u manjem ili većem omjeru i šire od odredbi EU Direktive, otprije ograničila mogućnost da se ugovorom derogiraju zakonom dozvoljene iznimke za ovlaštenike, poput npr. Belgije (<https://wipolex.wipo.int/en/legislation/details/19261>, u sekciji 6 Trgovačkog zakona: Pravo intelektualnog vlasništva; Iznimke od autorskog prava, čl. XI.193 koji navodi da su odredbe članaka XI.189, XI. 190, XI. 191, XI. 192, §§ 1. i 3. obvezujuće), Njemačke (<https://wipolex.wipo.int/en/legislation/details/17676>; Zakon o autorskom i srodnim pravima, poglavlje 6 ograničenja autorskih prava zakonom dozvoljenim uporabama, potpoglavlje 4 o zakonom dozvoljenim uporabama za nastavu, znanost i institucije iz sekcije 60), Irske (<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2000/act/28/enacted/en/html>, te <https://wipolex.wipo.int/en/legislation/details/19057>, Zakon o autorskom i srodnim pravima iz 2000., dio 1 (10) o nevažnosti suprotnih ugovornih odredbi, ili poglavlje 6, sekcija 57, licencije kod obrazovanja, dio V kod baza podataka s. 327 o ništavosti ugovornih odredbi koje služe sprječavanju korištenja nesupstancijalnih dijelova, kao i Zakon o autorskom pravu i drugim odredbama o intelektualnom vlasništvu iz 2019. koji ga amandmanira i u s. 57C(2) govori o ništavosti takvih odredbi u licencijama za obrazovne ustanove), ili vrlo detaljno kao npr. kod Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>; Zakon o autorskom pravu, dizajnu i patentima iz 1988, vidi s. 29, 30, posebno 36, 41, 42, 50 i dr.)

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Primjedba se ne prihvaća. Navedeno sadržajno ograničenje proizlazi iz implementacije članka 5. stavka 2.(c) Direktive 2001/29/EZ od 22. svibnja 2001. godine o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu, a isti ne predviđa predloženu odredbu o ništavosti ugovora. Dodaje se da članak 184. Nacrta prijedloga Zakona obuhvaća

osim institucija kulturne baštine i druge organizacije i ustanove. U vezi podnesene primjedbe upućujemo na članak 182. Nacrta prijedloga Zakona koji se odnosi na očuvanje kulturne baštine, a koji predviđa ništetnost ugovornih odredaba koje bi bile protivne zahtjevima navedenoga članka.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Navedeni prijedlog poništavanja učinka suprotnih ugovornih odredbi koje se predlaže NIJE u suprotnosti sa svrhom Direktiva, pogotovo ako se radi o ograničenjima u korist nekih ustanova, nego dapače, taj dodatak upravo JAČA SVRHU tih odredbi, s obzirom da se njihova svrha upravo suprotnim ugovaranjem gubi. To što Direktiva negdje propisuje ništetnost ugovora a negdje ne, NE sprječava da država članica uvede nove iznimke i ograničenja, upravo zato da bi ojačala svrhu odredbi u korist određenih ustanova.

Upućivanje da na nekom drugom mjestu (pravo na očuvanje) Direktiva propisuje ništetnost ugovora ne služi kao argument, osim da očito postoji potreba da se u svakom slučaju baštinskim ustanovama zbog svrhe i ciljeva njihovog djelovanja, omogući korištenje iznimaka i ograničenja, koje se baš u slučaju tih ustanova, najviše derogiraju ugovorima.

PRIJEDLOG:

U st. 1. potrebno je uvrstiti i „distribuciju“ i dopuniti, tako da glasi:

Istraživačke organizacije iz članka 178. stavka 2. ovoga Zakona, institucije kulturne baštine iz članka 178. stavka 3. ovoga Zakona, obrazovne ustanove, ustanove za predškolski odgoj i socijalne (karitativne) ustanove mogu, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, reproducirati autorsko djelo ili predmet srodnog prava iz ovoga Zakona, na bilo koju podlogu, za svoje posebne potrebe koje su u suglasju s njihovom javnom svrhom i djelatnostima, kao što su potrebe očuvanja i osiguranja građe, tehničke obnove i popravljanja građe, distribucija u sigurnom elektroničkom okruženju u skladu s tim djelatnostima i u obimu opravdanom svrhom, kao i s njima povezanim korisnicima sa zakonitim pristupom radi njihovog privatnog korištenja dozvoljenog čl. 174. ovog Zakona, upravljanja zbirkom i ostale vlastite potrebe, ako pri tome ne ostvaruju izravnu ili neizravnu komercijalnu korist.

OBRAZLOŽENJE:

Ova dopuna također vezana uz svrhovitiju provedbu Direktive. Pitanja očuvanja kulturne baštine ili činjenja djela koja nisu na tržištu dostupnim, uz naše prijedloge za njihovu veću svrsishodnost, ostaju mrtvo slovo na papiru, ako ne postoji za institucije kulturne baštine jednostavan način da ih učini dostupnima. Ako jednom digitalizirana baština ne može bez modernih i nužnih načina poput elektroničke distribucije u legalnom obujmu, učinkovitijeg režima dozvola ili njihovog povlačenja, doprijeti do javnosti i biti joj dostupna, cijela svrha očuvanja i drugih novih odredbi gubi svoje značenje. Posebno se o gorućim problemima radi u aktualnim situacijama pandemije i potresa kada ne postoje alternative za korisnike, znanost, obrazovanje, kulturu i baštinske ustanove ne smiju biti ostavljene u vječnim dvojabama oko postupanja bez kojeg ne mogu. Distribucija (samo u Zakonom dozvoljene svrhe i u dozvoljenoj mjeri, npr. nikako ne cijele knjige koje su još na tržištu!) je ne samo ključna u svim djelatnostima knjižnica koje ih čine relevantnim u elektroničkom okruženju i digitalnom dobu i načinu komuniciranja s korisnicima kao i među knjižnicama, već je nužna i da bi se ispunile digitalne djelatnosti knjižnica koje su posebno naglašene u Direktivi: suradnja za potrebe priopćavanja djela nedostupnih na tržištu, očuvanje, ručavanje teksta i podataka, posebno za potrebe nastave i digitalne nastave. Bez tog svakodnevnog rada knjižnica, znanstveni i obrazovni rad bi, posebno u znanstvenim i obrazovnim ustanovama i njihovim djelatnicima, bio NEMOGUĆ. I zato, da se, k tome u ovakva izazovna već spomenuta vremena, izbjegne dvojba oko granica do kojih knjižnica može ići i ne odustanu od elektroničkog

(kao jedino mogućeg) pružanja usluga i dostave korisnicima građu koju ionako zakonito mogu koristiti u prostorijama knjižnica. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti u čl. 6. nabroja knjižnične djelatnosti, tako npr. navodi i međuknjižničnu posudbu (MKP). Ona nije do kraja omogućena ZAPSP, koji spominje doduše „distribuciju“, ali samo za znanstvene potrebe i samo na papiru. Dakle, klasičnu međuknjižničnu posudbu i to ne svu, nego takvu „analognu distribuciju“ ograničava samo za znanstvene zbirke/potrebe. U pogledu digitalnih djela MKP nužno znači slanje građe putem mreže do druge knjižnice, a te odredbe bi napokon trebalo uskladiti, tako da se u ovom članku opisanim postupcima navede i međuknjižnična posudba građe na bilo kojoj podlozi i formatu, tj. distribucija te građe mrežnim putem za potrebe MKP ili interno ograničeno dostupne digitalne zbirke knjižnice. Naravno, uz poštovanje autorskih prava i ako to kod licencirane građe omogućuje licencija. Tu se NE radi o pravno nerazmjernom korištenju, jer knjižnice na kraju tu građu nude korisniku na korištenje onako kako i jest propisano ZAPSP, za privatno korištenje. S obzirom da su posudba i distribucija navedeni u čl. 27., kod knjižnica, npr. javna međuknjižnična posudba, ali i druge zakonske djelatnosti baštinskih ustanova, moraju biti jasno i sa što manje dvojbi uključene u odredbe i definicije. Posudba „uključujući i međuknjižničnu posudbu“ izričito je spomenuta u Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti u čl. 6. zajedno s ostalim knjižničnim djelatnostima – uz distribuciju se slobodno mogu navesti i druge zakonom potvrđene djelatnosti, tako da budu obuhvaćene za sve zakonima regulirane baštinske ustanove. U ovom slučaju radi se i o posebnom vidu distribucije, elektroničkoj dostavi dokumenata korisnicima, ali i drugim knjižnicama u okvirima inače općenito zakonom dozvoljenih iznimki za njihove osobne i knjižnične potrebe (što sami inače mogu napraviti reproduciranjem u prostorima knjižnice) i za javnu funkciju knjižnica. S obzirom da se radi o jasno ograničenim dozvoljenim i usko ograničenim svrhama, ne krši nerazmjerno prava nositelja i trebala bi biti jasnije, izričito navedena i dozvoljena, kako je predloženo. Poseban razlog za to jest u praksi već godinama iznimno povećana potreba i nužnost elektroničke komunikacije i dostave zakonite količine dokumenata korisnicima, koje bi i oni sami mogli reproducirati iz fonda knjižnice u njezinim prostorima. Ako te potrebe knjižnice ne mogu ispuniti osim tradicionalno, ne mogu u budućnosti obavljati temeljne djelatnosti za potrebe svojih korisnika. Elektronička dostava ili interna digitalna zbirka treba biti dostupna za navedene djelatnosti i osigurana šifrom, kako to na nekoliko mjesta propisuje Direktiva – u sigurnom elektroničkom okruženju.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća. Navedeno sadržajno ograničenje proizlazi iz implementacije članka 5. stavka 2.(c) Direktive 2001/29/EZ od 22. svibnja 2001. godine o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu. Jasna je svrha sadržajnog ograničenja navedenog u članku 184. Nacrta prijedloga Zakona, a to je očuvanje građe, upravljanje zbirkom i druge vlastite potrebe knjižnica. Distribucija digitalnih primjeraka korisnicima je sasvim druga vrsta korištenja, koja nije obuhvaćena intencijom su-zakonodavaca prilikom donošenja Direktive, te takva korištenja trebaju i dalje podlijegati odobrenju nositelja prava (osim ako su obuhvaćena nekim drugim sadržajnim ograničenjem kao što je ono navedeno u članku 186. Nacrta prijedloga Zakona koje govori o dozvoljenim korištenjima za osobe koje su slijepi ili imaju druga oštećenja vida ili tjelesna oštećenja).

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Iako se radi boljeg ostvarenja svrhe, Direktiva može sadržajno ojačati dok god je svrha i cilj ostvarena, ovdje se radi o autonomnoj i slobodnoj mogućnosti zakonodavca da odluči kako želi o sadržajnim ograničenjima, ne o Direktivi. DISTRIBUIRANJE ZBIRKI NAMIJENJENIH NASTAVI I ISTRAŽIVANJU JE VEĆ DOZVOLJENO U ČL. 192., iako niti toga nema u Direktivi. Distribucija digitalnih primjeraka (manjih djela, ili nesupstancijalnih dijelova knjiga) zakonskim korisnicima u svrhu svojevrzne elektroničke

posudbe/dostave dokumenata koje su ionako ovlašteni digitalno izraditi u prostoru knjižnice, upravo je esencijalna nova usluga bez koje dugoročno knjižnice ne mogu opstati kao relevantne. Mogli bi se i dalje rukovoditi ambivalentnim tumačenjem odredbe “i za ostale vlastite potrebe”, no osnovni problem je i što u naslovu i tekstu stoji samo “umnožavanje”, ne i druge aktivnosti. Što dovodi do zadnjeg prijedloga:

PRIJEDLOG

Ukloniti riječi „PRAVA UMNOŽAVANJA“ iz naslova čl. 188., jer ne samo da se kod važećeg Zakona radi o iznimkama i ograničenjima šireg spektra od tek umnožavanja za pojedine ustanove, već se sadržajno i kod ovog prijedloga o tome radi, tako da je naslov zavaravajući.

ODGOVOR ZAKONODAVCA:

Prijedlog se ne prihvaća. Propisano je sadržajno ograničenje samo u pogledu umnožavanja, a ne i za druga korištenja. Smisao odredbe članka 84. iz važećeg Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima jednak je gore navedenom.

NAŠA DODATNA PRAVNA ARGUMENTACIJA:

Kada bi se prihvatili naši prethodni prijedlozi, sadržajna ograničenja u korist ustanova bila bi, a i morala bi biti, šira od samog umnožavanja.

Za Komisiju za autorsko pravo i otvoreni pristup Hrvatskog knjižničarskog društva:
Dragutin Nemeč